

TYÖTURVALLISUUDEN KEHITTYMINEN LÄHIESIMIESTEN NÄKÖKULMASTA

**Tapaturmavakuutuskeskuksen
analyyseja nro 5**

22.6.2016

TYÖTURVALLISUUDEN KEHITTYMINEN LÄHIESIMIESTEN NÄKÖKULMASTA

Miten työturvallisuus on kehittynyt viime vuosina Suomessa? Kysymystä ryhdyttiin selvittämään lähiesimiesten eli työnjohdon näkökulmasta.

TEKSTI: KAISA TAMMINEN, TAPATURMAVAKUUTUSKESKUS

Tutkimusongelmaan haettiin vastausta muun muassa hyödyntämällä seuraavia kysymyksiä:

- Miten työturvallisuuslain kokonaisuudistus (738/2002) on edistänyt työturvallisuuden kehittymistä?
- Miten ja missä määrin työturvallisuus on kehittynyt lain kokonaisuudistuksen myötä sekä viimeaikoina?
- Ovatko lainsäädännössä tapahtuneet muutokset vaikuttaneet työturvallisuuteen vai onko taustalla lisäksi jotain muuta?
- Onko työturvallisuudessa vielä jotain merkittäviä puutteita, joita voitaisiin parantaa?

TÄTÄ TUTKITTIIN

Analyysi perustuu opinnäytetyöhön, jonka Kaisa Tamminen teki Metropolia Ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutusohjelmassa. Opinnäytetyön aiheena oli työturvallisuuden kehittyminen lähiesimiesten näkökulmasta ja toimeksiantajana oli Työsuojelupäälliköt ry. Opinnäytetyössä pyrittiin erityisesti selvittämään tällä vuosituhanella tulleiden lakimuutosten vaikutuksia työturvallisuuteen.

Tärkein hyödynnetty laki oli kokonaisuudistettu työturvallisuuslaki (738/2002), mutta tämän lisäksi käsiteltiin myös lakia työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006) sekä työtapaturma- ja ammattitautilakia (459/2015). Viimeisenä mainittua ei ehditty hyödyntämään tutkimuksessa, sillä laki astui voimaan vasta 2016 alusta. Uusi työtapaturma- ja ammattitautilaki korvasi kuitenkin vanhaa lainsäädäntöä, jota voitiin hyödyntää.

Aihe oli toimeksiantajalle merkittävä. Tutkimuksella kartoitettiin työturvallisuuden nykytilaa sekä selvitettiin lain toteutumista käytännön tasolla. Lisäksi tutkimuksella

saatiin lisätietoa mahdollisista työturvallisuuden puutteista työpaikoilla. Painopiste oli työturvallisuudessa, mutta työssä sivuttiin myös työhyvinvointia.

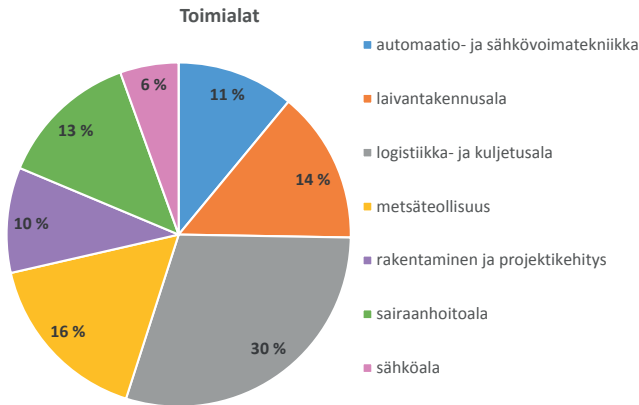
Tässä analyysissä käsitellään opinnäytetyön osana ollutta kyselytutkimusta, siitä saatuja keskeisimpiä tuloksia sekä niistä tehtyjä johtopäätöksiä. Kyselyyn vastasi 78 esimiestä ja he pääsivät kertomaan työturvallisuuden tasosta yrityksissään. Heitä oli seitsemästä eri organisaatiosta, ja he edustivat seitsemää toimialaa. Nämä kaikki alat sisältävät fyysisesti raskasta työtä.

KYSELY LÄHIESIMIEHILLE

Aineisto tutkimukseen kerättiin e-lomakkeella toteutetun kyselylomakkeen avulla. Saatekirje ja linkki kyselylomakkeeseen lähetettiin lähiesimiesten esimiehelle tai muulle vastaavalle yhteyshenkilölle, jotka olivat hallituksen jäseniä Työsuojelupäälliköt ry:ssä. Nämä henkilöt lähettivät linkin kyselylomakkeeseen eteenpäin lähiesimiehille, jotka vastasivat kyselyyn. Kyselylomake oli suunnattu niille esimiehille, jotka toimivat kontaktiyrityksissä lähiesimiehinä. Yrityksessä voidaan käyttää myös termiä työnjohto vastaavasta henkilöstä. Valintaa voidaan perustella sillä, että heillä on kokonaiskuva itsensä lisäksi myös alaisten ja yksikön työturvallisuudesta. He näkevät myös, miten työpaikan työolosuhteet ovat kehittyneet.

Kysely tavoitti yrityksissä eri määrän lähiesimiehiä: muutamasta esimiehestä aina sataan henkilöön asti. Kyselylomakkeen avulla selvitettiin työturvallisuuden kehittymistä seuraavilta aloilta: automaatio- ja sähkövoimatekniikka, laivanrakennusala, logistiikka- ja kuljetusala, metsäteollisuusala, rakentaminen ja projektikehitys, sairaanhoitoala sekä sähköala. Toimialat ovat esitelty kuviossa 1.

Kuva 1. Kyselyyn vastanneiden toimialojen jakautuminen

E-lomakkeella toteutetun kyselyn vastausprosentti oli 31 % ja lopullinen vastaajamäärä 78 lähiesimiestä. Kyselyssä oli sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Strukturoitujen kysymysten vastaukset analysoitiin hyödyntäen IBM SPSS Statistics -järjestelmää. Avoimien vastauksien analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua, mikä toteutettiin Microsoft Exceliä apuna käyttäen.

Kyselylomakkeen kysymykset oli jaettu väliotsikoiden alle aihepiireittäin selkeyttämään kyselyä. Aiheet olivat:

- lähiesimiehet ja heidän roolinsa organisaatiossa
- alaisten koulutus, perehdyttäminen ja työhönopastus
- fyysinen työympäristö
- sairauspoissaolot, työtapaturmat ja ammattitaudit
- psyykinen ja sosiaalinen työympäristö
- yhteistoiminta
- työturvallisuuden kehittyminen lähiesimiesten näkökulmasta.

TULOKSET

Tässä analyysissä käsitellään kahta merkittävintä kyselyn avulla kartoitettua aihealuetta. Ensimmäinen on selvitys työturvallisuuteen liittyvistä asioista, jotka ovat lähiesimiesten mielestä jo kehittyneet; toinen on työturvallisuuteen liittyvien tekijöiden löytäminen, joissa on vielä puutteita.

OSA 1: TYÖTURVALLISUUDEN KEHITTYMINEN

Tulokset osoittivat, että kyselyyn vastanneiden lähiesimiesten mielestä työturvallisuus on pääasiassa kehittynyt työpaikoilla parempaan suuntaan viime vuosien aikana. Alle on listattu kyselyn vastauksista esille nousseet pääkohdat työturvallisuuden kehittämisessä:

- turvallisuusajattelu ja parantunut huolellisuus
- työtilojen kohentuminen ja vaaratilanteiden ehkäisy
- henkilösuojainten ja muiden turvavälineiden parantunut käyttö
- koulutusten määrän lisääntyminen
- veloitteiden lisääntyminen

Turvallisuusajattelu ja parantunut huolellisuus

Lähiesimiesten mielestä turvallisuusajattelu on parantunut viime vuosina ja kehitystä tapahtuu edelleen. Hallituksen työturvallisuuslain esityksen (HE 59/2002, 2.4) mukaan aiempi työturvallisuuslaki ei ilmentänyt riittävän selvästi turvallisuusajattelua sekä työolosuhteiden jatkuvan parantamisen periaatetta, jotka kuuluvat työturvallisuuskulttuuriin. Lain kokonaisuudistuksessa asia korjattiin, joka on varmasti vaikuttanut myös kyselyyn osallistuneisiin lähiesimiehiin. Kuitenkaan pelkästään työturvallisuuslailla ei voida muuttaa työturvallisuuskulttuuria, vaan siihen tarvitaan myös työnantajan ja työntekijöiden oma panos.

Turvallisuusajatteluun liittyen lähiesimiesten keskuudesta esille nousi muun muassa aiempaa parempi huolellisuus työturvallisuuteen liittyvissä asioissa. Kokonaisuudistettu työturvallisuuslaki tukee huolellisuuden kasvua, sillä laissa määrätään, että työntekijän on oltava huolellinen ja varovainen ylläpitääkseen työn turvallisuutta ja terveellisyttä kaikenlaisia töitä tehdessä. Aikaisemmassa työturvallisuuslaissa varovaisuutta käskettiin noudattamaan vain sähkötöissä ja vaarallisia aineita käsiteltäessä. (Työturvallisuuslaki 299/1958, 9§, 27§, 33§; Työturvallisuuslaki 738/2002.)

Uudistetussa työturvallisuuslaissa mainitaan ensimmäistä kertaa huolehtimisvelvoite. Huolehtimisvelvoite velvoittaa työnantajat ja itsenäiset työsuorittajat huolehtimaan yhteistoiminnalla ja tiedottamisella siitä, että heidän toimintansa ei ole vaaraksi työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. (Työturvallisuuslaki 738/2002, 6 luku 49 §; Työturvallisuuslaki 299/1958.)

Työtilat ja vaaratilanteiden ehkäisy

Vastanneista lähiesimiehistä 22 % mainitsi viime vuosina kehittyneenä teemana työtilojen työturvallisuuden sekä vaaratilanteiden ehkäisemisen. Tarkentavina esimerkkeinä vastauksissa oli mainittu paloturvallisuuden parantaminen, erilaisten hälyttimien asentaminen sekä asiattomien henkilöiden pääsyn eväminen. 12 % lähiesimiehistä vastasi, että työpaikalla on kiinnitetty yleiseen työturvallisuuteen enemmän huomiota. Lisäksi 12 % vastaajista oli sitä mieltä, että mihinkään tiettyyn osa-alueeseen ei ole viimeaikoina kiinnitetty enemmän huomiota.

Vuoden 2002 työturvallisuuslain tarkoituksena oli työympäristö -käsitteen laajentaminen. Hallituksen esitys kyseiseksi laiksi (HE 59/2002, 2.4) selvittää, että aiemman työturvallisuuslain alkuperäiset tavoitteet olivat suuntautuneet lähinnä tapaturmantorjuntaan ja teollisuusympäristöön. Siksi laki ei vastannut nykyaikaa siltä osin, vaan esityksessä ehdotettiin työympäristön sisältävän myös henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin, jotka sittemmin tulivat uuteen lakiin.

Koulutusten määrän lisääntyminen

Koulutusten lisääntyminen voidaan katsoa liittyvän huolellisuuden parantumiseen, sillä koulutusten kautta työntekijät voivat tulla enemmän tietoisiksi huolellisuuden merkityksestä työpaikalla. Koulutuksen määrän kasvun voisi uskoa kehittäväksi myös turvallisuusajattelua työntekijöiden tiedon kasvaessa.

Koulutuksen määrän kasvulla voidaan nähdä yhteys myös henkilösuojainten ja turvavälineiden käytön kasvuun sekä vaaratilanteiden ehkäisyn paranemiseen. Lähiesimiehistä 95 % kuvaili koulutustaan avoimessa kysymyksessä ja 54 % heistä kertoi vastauksissaan omistavan työturvallisuuskortin. Työturvallisuuteen liittyvät kurssit alaisten koulutukseksi mainitsi 19 % lähiesimiehistä. Melko alhainen kurssien mainitseminen määrä selittynee sillä, että sitä ei erikseen kysytty vastaajilta, vaan he itse toivat esille erilaisia koulutusmuotoja.

Velvoitteiden lisääntyminen

Vastauksissa ilmeni myös velvoitteiden lisääntyminen ja niistä erityisesti riskien arvioinnin määrän lisääntyminen. Kyselyssä kysyttiin myös lähiesimiesten osuudesta työturvallisuustoimintaan ja avoimissa kysymyksissä 20 % lähiesimiehistä kertoi oman roolinsa velvoittavan alaisten työturvallisuudesta huolehtimisen. Riskien arvioinnin rooli on muun muassa olla yhtenä työturvallisuuden ehkäisytoimenpiteenä, johon työnantajat on veloitettu EU:n työsuojelun puitteidirektiivin nojalla (89/391/ETY).

Kokonaisuudistetussa työturvallisuuslaissa on kuvailtu aiempaa kattavammin ja yksityiskohtaisemmin työnantajan ja työntekijän välisen yhteistoiminnasta sekä erityiset työtilanteet, kuten yhteisellä työpaikalla työskenteleminen. (Sainio 2010, 318–319, 326.)

OSA 2: NÄKÖKULMIA TYÖTAPATURMIIN JA AMMATTITAUTEIHIN

Työkykyä vähentävien tapaturmien määrän vähentymistä arvioitiin vaihtelevasti lähiesimiesten keskuudessa. 37 % vastaajista oli sitä mieltä, että työkykyä vähentävät tapaturmat olivat huomattavasti vähentyneet omalla työpaikalla. 29 %:n mielestä kehitystä oli tapahtunut hieman ja saman verran vastaajista ei osannut sanoa, onko kehitystä kumpakaan suuntaan tapahtunut. Vain 5 % lähiesimiehistä oli osittain eri mieltä työkykyä vähentävien tapaturmien vähentymisestä ja kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä.

Kokonaan työkyvyttömyyteen johtaneiden tapaturmien vähentymisestä osittain eri mieltä oli enää 3 % ja täysin samaa mieltä 44 %. Sekä työkykyä vähentävien että kokonaan työkyvyttömyyteen johtaneiden tapaturmien määrä on kehittynyt samankaltaisesti. Molempien määrä on laskenut, jälkimmäisen hieman enemmän.

Avoimissa kysymyksissä pohdittiin työkykyä vähentävien tapaturmien sekä työkyvyttömyyteen johtaneiden tapaturmien syytä. Erityisesti työkyvyttömyyden johtaneiden tapaturmien vähentymisen arvellaan johtuvan siitä, että asiaan suhtaudutaan entistä vakavammin yrityksessä, niin kuin työturvallisuuteen yleensäkin. Työturvallisuuden roolin korostuminen on siis vaikuttanut tapaturmien vähentämiseen. Vertailun vuoksi työssä analysointiin Tapaturmavakuutuskeskuksen sekä Tilastokeskuksen tilastoja työtapaturmiin liittyen, ja ne olivat yhteneviä

tutkimustulosten kanssa.

Lähiesimiehet pääsivät pohtimaan myös ammattitauteja ja -epäilyjä. Kysyttäessä, onko työpaikalla esiintynyt ammattitauteja tai ammattitautiepäilyjä viimeisen vuoden aikana, 27 % vastasi myöntävästi. Alakohtaisesti ilmeni kuitenkin vaihtelua.

Lähiesimiehillä oli mahdollisuus pohtia tarkentavasti ammattitautien ja ammattitautiepäilyjen esiintymisiä. Tämän teki noin joka kolmas lähiesimies ja heistä reilu puolet kertoi ammattitautien ja ammattitautiepäilyjen kohdistuneen muun muassa selkään ja niveliin. Ylipäättään suuren fyysisen rasituksen kerrottiin myös olevan pääsyy ammattitauteihin. Myös sisäilman huonosta laadusta ja asbestista oli useampi maininta vastauksissa.

Kyselyssä kysyttiin myös toteutuuko nolla tapaturmaa-periaate työpaikalla. Hieman yli puolet (53 %) tähän kysymykseen vastanneista vastasi periaatteen toteutuvan työpaikalla ja loput 47 % kieltävästi. Sekä kyllä- että ei-vastauksista löytyi pyrkimys vähentää tapaturmia ja nolla tapaturmaa-periaate on kuitenkin myös monella kielteisesti vastanneen lähiesimiehen yrityksessä käytössä. Avoimesti monet lähiesimiehet kommentoivat, että tapaturmien määrä on jo vähentynyt ja että tavoitteeseen nolla tapaturmaa ollaan jo hyvää vauhtia matkalla. Osasta vastauksista huokui into päästä nollan tapaturman tavoitteeseen.

OSA 3: KEHITETTÄVÄÄ

Lähiesimiehillä kysyttiin kyselylomakkeessa, onko työturvallisuudessa vielä jotain merkittäviä puutteita, joita voitaisiin parantaa. Vastauksissa ilmeni vaihtelevuutta ja työturvallisuuden kehittyminen osoittautui myös yrityskohdattaiseksi. Lisäksi 7 % lähiesimiehistä vastasi, ettei lisää kehitettävää oman yrityksen työturvallisuuteen enää juuri löydy. Muut vastaukset voitiin jakaa neljään eri teemaan:

- Fyysinen ympäristö
- Sosiaalinen ympäristö
- Asenteet työturvallisuutta kohtaan
- Yhteistoiminta yrityksen ulkopuolisten tahojen kanssa

Fyysinen ympäristö

Lähiesimiesten toiveet työturvallisuuden kehittämistä liittyivät eniten fyysiseen ympäristöön, sillä heistä 31 %:n mielestä fyysisessä työturvallisuudessa löytyy vielä omalla työpaikalla parannettavaa. Vastauksissa ilmeni muun muassa ennakoinnin puutteellisuus sekä tilojen ahtauden ja sisäilman laadun parantaminen.

Sosiaalinen ympäristö

Lähiesimiehistä 27 % mainitsi työyhteisöön liittyvistä kehittämistarpeista avoimessa kysymyksessä. Mainintoja oli muun muassa epäkohtiin puuttumisesta, työntekijöiden liikakuormituksesta, tiedonkulun heikkoudesta sekä valvonnan määrän vähäisyydestä.

Asenteet työturvallisuutta kohtaan

Asenteita kaipasi kehitettävän 24 % lähiesimiehistä omalla työpaikallaan. Vääränlaiset asenteet työturvallisuutta kohtaan saattavat aiheuttaa vaaratilanteita ja asioiden laiminlyöntiä. Asenteet ovat joidenkin lähiesimiehien mielestä jo kehityksessä oikeaan suuntaan, mutta vielä on varaa parantaa.

Yhteistoiminta yrityksen ulkopuolisten tahojen kanssa

11 % lähiesimiehistä piti yhteistoimintaa yhteistyökumppaneiden kanssa suurimpana haasteena työturvallisuudessa. Syiksi lähiesimiehet kertoivat muun muassa työturvallisuuden parantamisen tuottamat lisäkustannukset sekä eri käsitykset riittävästä työturvallisuuden tasosta.

YHTEENVETO JA JATKOTUTKIMUSAIHEITA

Tutkimuksen avulla kävi ilmi, että kyselyyn vastanneiden lähiesimiesten mielestä työturvallisuus on pääasiassa kehittynyt työpaikoilla parempaan suuntaan viime vuosien aikana. Työturvallisuuden kehittyminen on myös yrityskohdasta, esimerkiksi toiset lähiesimiehet sanoivat ennakkoinnin ja asenteiden kehittyneen, toiset kertoivat näissä aiheissa olevan parantamisen varaa. Osa esimiehistä kertoi työturvallisuuden alkaneen kehittyä vuosia sitten, osa kertoi muutoksen alkaneen vasta hiljattain.

Työsuojelupäällikköt ry sai tutkimuksen kautta tietoa työturvallisuuden kehittymisestä ja käynnistää mahdollisesti kehityshankkeita, joilla palvellaan jäsenistöä. Yhdistys myös välittää kyselystä saadut tulokset mukana olleille yrityksille, jotta nämä voivat suunnitella ja parantaa toimintaa omalta osaltaan.

Tutkimusta tehdessä esille nousivat myös mahdolliset ideat jatkotutkimuksista. Vastaavanlainen tutkimus voitaisiin tehdä kyselyyn osallistuneiden vastaajien aloille joidenkin vuosien kuluttua. Toinen vaihtoehto olisi, että kyselytutkimus tehtäisiin eri toimialoille kuin tässä tutkimuksessa. Jatkotutkimuksessa voitaisiin myös painottaa työterveyttä työturvallisuuden sijasta, tai tutkia työsuojelua kokonaisuudessaan. Kyselyssä voitaisiin hyödyntää lähiesimiesten lisäksi myös lähiesimiesten alaisten sekä muiden esimiesten ja työnantajien näkemystä työturvallisuuden kehityksestä.

Lisätietoja:

Marja Kaari, Tapaturmavakuutuskeskus, marja.kaari@tvk.fi
Kaisa Tamminen, kaisa.tamminen@elisanet.fi

Tässä analyysiraportissa esitetään analyysin laatijan näkemys aiheesta. Analyysi on laadittu keväällä 2016.

Tapaturmavakuutuskeskus TVK, Itämerenkatu 11-13, 00180 Helsinki